

W. Lasecka

"Problemy współczesnej psychologii",
K. Tyborowska, Warszawa 1964 :
[recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 1/2, 265-268

1965

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Podstawą podziału czynników modyfikujących jest ich natura. Są więc one fizyczne (zewnętrzne i fizjologiczne) i psychiczne (intelektualne: spostrzeżenia i myśli obce; emocjonalne: pragnienia uczucia, afekty; i wolicjonalne: zgoda i staranie).

Jeżeli chodzi o reguły poprawnej modyfikacji testów, to najważniejsze z nich są następujące. 1) Dokładna znajomość testu, w związku z ustaleniem czynności wytwarzających, umiejętne posługiwanie się aparaturą, wykluczenie przypadku i czynności niedozwolonych oraz niepoprawnego sposobu obliczania rezultatów. 2) Przeprowadzanie badań w warunkach możliwie korzystnych i stałych w celu zmniejszenia liczby eksperymentów nieudanych i umożliwienia osobie badanej osiągnięcia rezultatu maksymalnego. 3) Powtarzanie eksperymentów aż do uzyskania maksymalnego rezultatu, „którego dana osoba mimo najlepszych starań i przy sprzyjających warunkach przekroczyć już bezwzględnie nie potrafi” (s. 416). Nie może to być wynik przypadkowy.

Bez tej modyfikacji też można posługiwać się testami. Trzeba jednakże: 1) wyniki testowe traktować jako wskazówki dodatkowe, uzupełniające i pomocnicze; 2) powtarzać badania tym samym testem; 3) z kilku lub kilkunastu wyników uważać za najbardziej zbliżony do prawdy ten wynik, który jest najlepszy i który wyklucza przypadek oraz czynności niedozwolone.

W rozdziale końcowym daje K. własny, schematyczny podział metod psychologicznych tudzież zwraca uwagę na metody proste (jednostki metodyczne) i złożone (zespoły metod prostych). Do tych ostatnich zalicza rozpowszechnione wprawdzie, ale mało wartościowe ankiety, kwestionariusze i inwentarze, uważając częste ich stosowanie za objaw niskiego poziomu metodologicznego psychologów.

Książkę kończą wskazania dotyczące rozwoju współczesnej psychologii. Najważniejszym z nich jest „systematyczna praca nad definiowaniem pojęć i starannym formułowaniem twierdzeń i założeń” (s. 443).

Kończąc powyższe uwagi należy stwierdzić, że „Metody współczesnej psychologii” prof. M. Kreutza stanowią cenną pozycję metodologiczną nie tylko w piśmiennictwie polskim. Jego krytyczne uwagi o stosowanych współcześnie metodach badań psychologicznych przekonują. Rzetelna zaś troska o właściwe posługiwanie się tymi metodami budzi dla Autora zaufanie i szacunek. Styl książki jest raczej jasny, a jej wydanie — staranne. Pewne zastrzeżenia nasuwają jednakże te partie książki, które zawierają zbyt dużo elementu polemicznego. Brak jest też wykazu literatury przedmiotu.

Należy życzyć dziełu prof. M. Kreutza dotarcia do szerszego grona przede wszystkim światowych psychologów i sprowokowania rzeczowej dyskusji. Polskiej zaś nauce psychologii życzyć należy podjęcia przez Autora zaniechanego zamiaru wydania wielotomowego podręcznika psychologii, którego wstęp stanowiłyby „Metody współczesnej psychologii”.

S. Bober

**Tyborowska K., Problemy współczesnej psychologii.
WP. Warszawa 1964, 388.**

Książka Tyborowskiej ukazała się w serii „Sygnałów”. W serii tej wydano do obecnej chwili kilkanaście pozycji z zakresu psychologii. Problemy współczesnej psychologii

zawierają omówienie szeregu wybranych zagadnień z różnych dziedzin współczesnej psychologii. Autorka tej pracy jest pracownikiem naukowym Katedry Psychologii Wychowawczej UW. Jej dotychczasowe prace to monografia pt. *O rozwoju mowy dziecka*“, szereg artykułów, w tym dwa obszerniejsze: „W sprawie roli działania i mowy w rozwoju myślenia dzieci w wieku przedszkolnym“ (*Stadia Psychol.*, t. I) i „*Studia i czynniki rozwoju intelektualnego w teorii J. Piageta*“ (*Psych. Wych.* nr 2, 1963 r). Jest także współautorką prac „*Człowiek w świetle psychologii*“ oraz „*Psychologia rozwojowa*“. Omawiana pozycja jest pierwszą samodzielną pracą T. tych rozmiarów.

Całość poprzedza krótki wstęp, w którym autorka wyjaśnia znaczenie wiedzy psychologicznej dla każdego człowieka. Wiedza ta „ułatwić ..... może kontakty z innymi, współżycie i współdziałanie z grupą społeczną“ (s. 9), jednakże myliłby się ten, kto szukałby w niej gotowej recepty na taki czy inny własny problem. Zadaniem jej pracy „jest zaznajomienie czytelnika z wybranymi zagadnieniami z różnych dziedzin psychologii — bez rozszerezenia sobie tytułu do systematycznego wykładu“ (s. 9).

Praca T. składa się z sześciu części: I — „Podstawowe problemy współczesnej psychologii“. II — „Rola procesów poznawczych w postępowaniu człowieka“. III — „Psychologiczne problemy uczenia się i pamięci“. IV — „Psychologiczne procesy ustosunkowania się do rzeczywistości“. V — „Osobowość“. i VI — „Rozwój psychiczny dziecka w procesie nauczania i wychowania“.

Treścią czterech rozdziałów części I są zagadnienia: przedmiot i zadania psychologii, współczesne tendencje w psychologii, metody i techniki badań psychologicznych oraz fizjologiczne podłoże psychiki ludzkiej. T. omawia więc tu ogólnie, czym psychologia się zajmuje, na jakie dzieli się działy oraz jaka jest problematyka poszczególnych działów. Wyróżnia i przedstawia krótko cztery współczesne teorie psychologiczne: teorię uczenia się, psychologię topologiczną, teorię dysonansu poznawczego oraz psychologię ustosunkowania się — starając się znaleźć w nich wspólne elementy i podobieństwa. Omawia dość szczegółowo poszczególne metody psychologiczne i kreśli ich rys historyczny. Nie pomija też kontrowersyjnego obecnie w psychologii zagadnienia: pomiaru. Omawia wreszcie system nerwowy człowieka jako fizjologiczne podłoże jego psychiki.

Część II zawiera dwa obszernie rozdziały o wrażeniach i spostrzeżeniach oraz o myśleniu i mowie. Wrażenia i spostrzeżenia przedstawione są tu zarówno od strony fizjologii jak i psychologii. Przy czym autorka zwraca uwagę na aspekt psychofizyczny, psychofizjologiczny i psychologiczny spostrzegania oraz opisuje budowę poszczególnych organów zmysłowych, ich procesy i odchylenia od normy.

W rozdziale następnym referuje T. poglądy Lurii, Rubinsztejna, Bartletta oraz innych psychologów na myślenie i mowę, a także krótko wyjaśnia zasadnicze operacje i procesy myślenia: analizę i syntezę, porównywanie, abstrahowanie i uogólnianie, klasyfikację i wyniki tych operacji i procesów: pojęcia. O dedukcji, indukcji, wnioskowaniu i sądach tylko wspomina. Zarysowuje też relacje zachodzące między myśleniem a emocjami oraz myśleniem a pamięcią. W końcowej części artykułu autorka krytycznie omawia piagetowską teorię myślenia.

Część II pracy poświęcona jest uczeniu się dziecka. Zwraca tu T. uwagę na związek uczenia się z dojrzałością. Przy czym przez dojrzałość rozumie tzw. gotowość rozwojową,

czyli gotowość do przyswojenia sobie nowej czynności: sprawności, umiejętności czy wiadomości. Kryteriami dojrzałości są: zainteresowanie się dziecka procesem uczenia się, trwałość tego zainteresowania, wyniki osiągnięte przez ćwiczenie. Następnie autorka przedstawia w rysie historycznym badania nad uczeniem się dzieci i nad prawami tego uczenia się. W rozdziale tym nawiązuje ona do licznych, podjętych przez wielu psychologów, eksperymentów. W rozdziale trzecim charakteryzuje przebieg procesu uczenia się (krzywa uczenia się i ćwiczenia), rodzaje uczenia się (pamięciowe, przez próby i błędy, sensoryczne przez zrozumienie, przy pomocy myślenia, przez naśladowictwo, uboczne) i typy uczenia się.

Treścią części IV są poglądy współczesnych psychologów na zagadnienie popędów, instynktów, emocji i uczuć. Z tymi zagadnieniami wiąże się ściśle problem motywacji. Wobec czego T. omawia też pojęcie motywu i podziału motywów (motywy biologiczne, psychogenne, społeczne).

W części V autorka przedstawiwszy ogólnie zagadnienie osobowości, jej cech i rozwoju, analizuje poszczególne cechy osobowości: zdolności, temperament, charakter, motyw, przekonania i postawy, światopogląd. Dalszy rozdział zawiera praktyczne wskazówki, dotyczące kształcenia osobowości. Podkreśla się tu znaczenie nawyków, internalizacji i identyfikacji oraz rolę kary i nagrody. W rozdziale trzecim czytelnik znajduje definicję, podział, źródła i znaczenie niektórych zaburzeń zachowania się człowieka oraz omówienie mechanizmów obronnych.

Ostatnia część pracy (szósta) dotyczy rozwoju psychicznego dziecka w procesie nauczania i wychowania. Autorka wychodzi od podstawowej sprawy w tym zagadnieniu, tj. od omówienia teorii i czynników rozwoju w oparciu o wypowiedzi naukowców-psychologów. A następnie „ze względu na to, że podział Piageta i charakterystyka poszczególnych faz rozwoju jest stosunkowo najbardziej dokładnie opracowana, oparta na licznych badaniach genetycznych...” (s. 243) omawia szczegółowiej piagetowską teorię.

Ostatnie dwa rozdziały pracy to „Charakterystyka okresów rozwojowych” oraz „Trudności wychowawcze”. W pierwszym bardzo szeroko potraktowany jest okres szkolny, pozostałe bardzo ogólnikowo. W ostatnim rozdziale znajdujemy omówienie kilku źródeł trudności wychowawczych — niewłaściwego systemu wychowawczego w rodzinie, zmęczenia, nadmiernej pobudliwości oraz zaburzeń rozwojowych. Obok opisu wyników badań przeprowadzonych na ten temat umieszczonych jest szereg praktycznych wskazań.

Jeżeli chodzi o ogólne spojrzenie na „Problemy współczesnej psychologii”, trzeba zaznaczyć, że podział pracy na części, rozdziały i podrozdziały czyni tę pracę przejrzystą i ułatwia czytelnikowi orientację w labiryncie problemów i pojęć, oddzielając zagadnienia nadrzędne od podrzędnych. Liczne przypisy u dołu stron, rysunki i fotografie ułatwiają zrozumienie omawianych problemów. Bogata bibliografia (460 pozycji) umożliwia pogłębienie wiadomości z interesujących czytelnika dziedzin psychologii.

Praca Tyborowskiej nie jest jednakże przeznaczona dla każdego, kto interesuje się psychologią i chciałby coś o niej wiedzieć. Osobiście nie polecałabym tej książki nikomu, kto nie posiada średniego przynajmniej wykształcenia. Skorzystać z niej mogą nauczyciele, księża, lekarze, studenci, z tym, rzecz jasna, zastrzeżeniem, że chcąc poznać gruntownie psychologię nie ograniczą literatury na ten temat do tej tylko książki.

Pewne problemy Tyborowska sygnalizuje tylko, inne omawia nieco szerzej. Cenne dla polskiego czytelnika są w jej pracy części IV i V oraz drugi rozdział części III. O osobowości bowiem, popędach, instynktach, emocjach i motywach niewiele można znaleźć w literaturze polskiej, chociaż zagadnienia te są bardzo ważne, zwłaszcza z wychowawczego punktu widzenia.

Minus książki jest — pobieżne omówienie okresów rozwojowych (z wyjątkiem może okresu szkolnego). Uważam również, że szczęśliwszym rozwiązaniem byłoby umieszczenie w części III rozdziału trzeciego (Formy i prawa uczenia się) jako pierwszego. W takim układzie czytelnikowi prawdopodobnie łatwiej byłoby zrozumieć rozdział drugi; byłby do niego bardziej przygotowany.

Ogólnie biorąc, praca Tyborowskiej jest wartościową publikacją popularną. Wprowadza ona do świata psychologii i ułatwia czytelnikowi pogłębienie swej wiedzy psychologicznej.

W. Lasecka

Z ZAGADNIENÍ HISTORII FILOZOFII

DEMBOWSKI B.

Copleston F., *A History of Philosophy*, The Newman Press, Westminster, Md.
Muck O., *Christliche Philosophie*, Kevelaer 1964 r.

Rodis-Levis G., *Un malebranchiste meconnu: Keranflech*. *Rev. Phil. de la Fr et de Etr.*, 1 (1964) 21—28.

GAWECKI B. J.

Sprawozdanie z „*Revue Internationale de Philosophie*”, t. 18. (1964) nr 67 Zeszyt poświęcony Nietzsche.

MORAWIEC E.

Serrean R., *Hegel et l'hegelianisme*, Paris 1962 r.

F. Copleston, S. J., *A History of Philosophy*, The Newman Press, Westminster, Md.

1. *Greece and Rome*, 1960, str. X+521 (nakład 9-ty, 1 wyd. 1946)
2. *Mediaeval Philosophy — Augustine to Scotus*, 1962, str. X+614 (nakład 7-my, 1 wyd. 1950)
3. *Ockham to Suarez*, 1959, str. X+479 (nakład trzeci, 1 wyd. 1953)
4. *Descartes to Leibniz*, 1961, str. XII+370 (nakład trzeci, 1 wyd. 1958)